



QIZMIQ KASALLIK BELGILARI, DIAGNOSTIKA VA DAVOLASH

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10946867>

Pulatova Gulmiraxon Mahmudovna

ANNOTATSIYA

Qizamiq-bu o'tkir yuqumli virusli kasallik bo'lib, u tana haroratining ko'tarilishi, ko'p miqdorda toshma va shamollash alomatlari bilan namoyon bo'ladi. Qizamiqning ikki shakli mavjud – atipik va tipik. Birinchisi osonroq kechadi va o'z navbatida quyidagilarga bo'linadi: Mitigatsiyalangan atipik qizamiq. Inkubatsiya davrida profilaktika maqsadida qizamiqqa qarshi immunoglobulin yuborilgan yoki qizamiqqa qarshi immunoglobulinlarni o'z ichiga olgan qon quyilgan odamlarda uchraydi. Ushbu turdagi kasallikda kataral davr yo'q, tana harorati maksimal 38°C gacha ko'tariladi, Filatov-Koplikov dog'lari (og'iz shilliq qavatida mayda oq dog'lar) hosil bo'lmaydi.

Kalit so'zlar

Abortiv, atipik, qizamiq, inkubatsiya, toshma, tioik, profilaktika, immunoglobulin, asemptomatik, patologiya, mitigatsiya, immunitet, suspendiya, dispers, patogenes, RNK-virus.

АННОТАЦИЯ

Корь – острое инфекционное вирусное заболевание, которое проявляется повышением температуры тела, большим количеством сыпи и симптомами простуды. Различают две формы кори – атипичную и типичную. Первый более легкий и, в свою очередь, делится на: Смягченная атипичная корь. В инкубационный период возникает у людей, получивших противокоревой иммуноглобулин с целью профилактики или получивших переливание крови, содержащей противокоревые иммуноглобулины. При этом виде заболевания отсутствует катаральный период, температура тела повышается максимум до 38°C, пятна Филатова-Копликова (небольшие белые пятна на слизистой оболочке рта) не образуются.

Ключевые слова

Абортивный, атипичный, корь, инкубационный, сыпь, тиозный, профилактический, иммуноглобулин, бессимптомный, патология, смягчение, иммунитет, суспензия, дисперсный, патогенез, РНК-вирус

ABSTRACT



Measles is an acute infectious viral disease, which is manifested by an increase in body temperature, a large number of rashes and cold symptoms. There are two forms of measles - atypical and typical. The first is easier and, in turn, is divided into: Mitigated atypical measles. During the incubation period, it occurs in people who have received anti-measles immunoglobulin for the purpose of prevention or who have received a blood transfusion containing anti-measles immunoglobulins.

In this type of disease, there is no catarrhal period, body temperature rises to a maximum of 38°C, Filatov-Koplikov spots (small white spots on the oral mucosa) are not formed.

Key words

Abortive, atypical, measles, incubation, rash, thioic, prophylactic, immunoglobulin, asymptomatic, pathology, mitigation, immunity, suspension, dispersed, pathogenesis, RNA virus

Sanepidqo'mita yil boshidan buyon 164 kishida qizamiq aniqlanganini ma'lum qildi. Sanepidqo'mita xorijdan kelgan qizamiq bilan og'riqanlar bilan aloqada bo'lgan fuqarolarda qizamiq kasalligi aniqlanayotganini ma'lum qildi. 2023-yil boshidan buyon 306 kishidan qizamiq shubhasi bilan qon namunalari olinib, ulardan 164 nafarida kasallik qayd etilganini ma'lum qildi. Xorijdan kelgan qizamiq bilan kasallanganlar bilan aloqada bo'lgan fuqarolarda qizamiq kasalligi aniqlanmoqda, deya xabar qildi Sanitariya-epidemiologiya qo'mitasi matbuot xizmati. Ma'lum qilinishicha, respublikada joriy yilning iyul oyi holatiga ko'ra, qizamiq kasalligiga shubha qilingan 306 nafar bemorning qon namunalari virusologik laboratoriyaga yuborilgan. Ulardan 164 nafarida qizamiq aniqlangan. "Shuni alohida ta'kidlab o'tish joizki, mamlakatimizda qizamiq bilan kasallanish holatlari asosan xorijdan kelgan qizamiq bilan kasallanganlar bilan aloqada bo'lgan fuqarolar orasida aniqlanmoqda", – deyiladi xabarda. Qo'mita mamlakatda qizamiq bo'yicha epidemiologik vaziyat nazorat ostida ekani, qizamiq kasalligiga shubha qilingan shaxslar bilan aloqada bo'lganlar epidemiologik ko'rsatma asosida profilaktik emlash bilan qamrab olinayotganini qo'shimcha qildi. Jahon Sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, emlashdan bosh tortganlar hisobiga, 2023-yilda dunyoda va Yevropa mintaqasida qizamiq bo'yicha epidemiologik vaziyat keskinlashgan. Ayni paytda Ukrainada 23 070, Serbiyada 4954, Fransiyada 2576, Gretsiyada 2476, Italiyada 2020, Rossiyada 1396, Gruziyada 1128 holatda qizamiq kasalligi qayd etilgan. Qo'shni mamlakatlar Afg'onistonda 2023-yilning hozirgacha bo'lgan davrida 2 105 holatda, Tojikistonda esa 300 dan ortiq Qozog'istonda 169 ta holat qayd etilgan. Aprel oyi oxirida O'zbekistonda yil boshidan beri 37 nafar bemorda qizamiq tasdiqlangani, kasallikka qarshi zarur choralar ko'rilayotgani haqida habar bergan edik.

Qizamiq nima? Qizamiq-bu o'tkir yuqumli virusli kasallik bo'lib, u tana haroratining ko'tarilishi, ko'p miqdorda toshma va shamollash alomatlari bilan namoyon bo'ladi. Qizamiqning ikki shakli mavjud - atipik va tipik. Birinchisi osonroq kechadi va o'z navbatida quyidagilarga bo'linadi: Mitigatsiyalangan atipik qizamiq. Inkubatsiya davrida profilaktika maqsadida qizamiqqa qarshi immunoglobulin yuborilgan yoki qizamiqqa qarshi immunoglobulinlarni o'z ichiga olgan qon quyilgan odamlarda uchraydi. Ushbu turdagi kasallikda kataral davr yo'q, tana harorati maksimal 38°C gacha ko'tariladi, Filatov-Koplikov dog'lari (og'iz shilliq qavatida mayda oq dog'lar) hosil bo'lmaydi. Abortiv atipik qizamiq. Tana harorati ko'tariladi va 3-4 kun davomida pasaymaydi. Toshmalar och pushti, ko'p emas, faqat tananing yuqori qismida va yuzida paydo bo'ladi. Bemor 4-5 kun ichida sog'ayadi. O'chirilgan atipik qizamiq. Bemor ozgina holsizlikni his qiladi. Toshma paydo bo'lmaydi. Faqat yengil burun bitishi kuzatilishi mumkin.



Qizamiqning sabablari: Qizamiq Morbillivirus turiga RNK-virusni keltirib chiqaradi. Tashqi muhitda u beqaror-to'g'ridan-to'g'ri quyosh nuri ta'sirida, 50°C gacha qizdirilganda, quritilganda yo'q bo'ladi. Xona haroratida virus 1-2 kun davomida yashaydi. Qizamiq virusining manbai kasallangan odamdir. U inkubatsiya davrining 1-2 kunida (toshmalarning 4 kunigacha) atrofdagi odamlarga yuqtirishni boshlaydi. Ba'zi hollarda yuqumli kasallik ekzantema paydo bo'lgan paytdan boshlab 10 kunga cho'ziladi. Qizamiq havo tomchilari orqali yuqadi (aerozol mexanizmi). Infektsiyalangan odam aksirish, yo'talish, suhbat paytida atrof-muhitga o'tkir infektsiyaning qo'zg'atuvchisini tarqatadi. Havo oqimi

bilan xona bo'ylab nozik dispers suspenziya tarqaladi. Agar homilador ayol kasallikka chalingan bo'lsa, uni homilaga yuqtirishi mumkin (transplasentlar yuqish yo'li).Hamma odamlar qizamiqqa moyil. Uni boshdan o'tkazgandan so'ng, umrbod immunitet rivojlanadi. Ko'pincha patologiya bolalikda paydo bo'ladi. Kattalar kamdan-kam hollarda qizamiq bilan og'riydilar va bolalarga qaraganda yengilroq o'tkazadilar.Kasallik qish va bahorda avj oladi. Avgust va sentyabr oylarida infeksiya juda kam uchraydi.

Kasallik rivojlanishining patogenezini: Morbillivirus oilasining RNK-virusi tanaga kirib, yuqori nafas yo'llarining shilliq pardalarini chetlab o'tadi. U epiteliya hujayralarida ko'payadi va qon oqimi bilan tarqaladi.Qizamiq kon'yunktivaga, teri, og'iz va nafas yo'llarining shilliq pardalariga eng kuchli ta'sirni ko'rsatadi. Ba'zida u miyaga ta'sir qiladi, u holatda qizamiq ensefaliti rivojlanadi. Qizamiq virusidan ta'sirlangan shilliq nafas olish tizimining epiteliyasi nekrozga uchrashi mumkin. Natijada bakterial infeksiya qo'shilishi xavfi ortadi.Kasallikning qo'zg'atuvchisi inson tanasida juda uzoq vaqt saqlanib qolishi m umkin, bu jiddiy tizimli kasalliklarning paydo bo'lishiga olib keladi - qizil tizimli Lupus, sklerodermiya, skleroz.

Qizamiq belgilari:

Qizamiqning inkubatsiya davri 1-2 haftagacha. Agar bemorga immunoglobulin yuborilgan bo'lsa, u 3-4 haftagacha cho'zilishi mumkin. Qizamiqning tipik shakli uchta ketma-ket bosqichni chetlab otadi:Kataral. Bu tana haroratining keskin ko'tarilishi, aniq umumiy intoksikatsiya belgilari bilan boshlanadi. Bemor kuchli bosh og'rig'ini boshdan kechiradi, uyqusizlik va zaiflikdan aziyat chekadi. Intoksikatsiya alomatlariga quruq yo'tal qo'shiladi. Konyunktivit kuzatilishi mumkin (ko'z qovoqlari juda shishib ketadi).

Auskultatsiya paytida (o'pkani tinglash) shifokor quruq xirillash va qattiq nafas olishni qayd etadi. Ba'zi hollarda tipik qizamiqning kataral davri qusish, ko'ngil aynish, kekirish, jig'ildon qaynashi, diareya bilan o'tadi. Isitmaning birinchi to'lqini 3-4 kundan oshmaydi. Keyin harorat normal qiymatlarga tushadi,



ammo keyingi kun yana ko'tariladi. Intoksikatsiya belgilari keskin kuchayadi, kataral hodisalar yanada aniqroq bo'ladi. Agar qizamiqning fotosuratiga qarasangiz, bu giperemik shilliq qavat bilan o'ralgan kichik oq dog'lar ekanligi aniq

bo'ladi. Terida toshma paydo bo'lganda dog'lar yo'qoladi. Ularga parallel ravishda, qoida tariqasida, qattiq va yumshoq tanglayda enantema hosil bo'ladi, ya'ni tartibsiz shaklga ega bo'lgan qizil dog'lar. Kataral davr taxminan 5-7 kun davom etadi.

Toshmalar. Qizamiq toshmasi-yorqin qizil-jigarrang rangning dog'li-papulez ekzantemasi. Gemorragik xarakterga ega bo'lishi mumkin. U avval quloqlarning orqasida va boshida hosil bo'ladi, so'ngra bo'yin va yuzga o'tadi. Birinchi dog'lar paydo bo'lganidan bir kun o'tgach, u allaqachon butun tanani, elkalarni qamrab oladi. Keyin u oyoq-qo'llarga tarqaladi va shu bilan birga yuzida asta-sekin oqarib keta boshlaydi. Teri toshmalari davrida intoksikatsiya yana bir bor kuchayadi, harorat ko'tariladi, kataral alomatlar yanada aniqroq bo'ladi. Kasallikning bu bosqichi taxminan 2-3 kun davom etadi. Rekonvalesensiya (qizamiq paydo bo'lganidan 7-10 kun o'tgach boshlanadi). Kasallik belgilari yo'qoladi, harorat normallasadi, toshma oqarib ketadi. Toshmalardan so'ng, terida ochiq jigarrang joylar qoladi, ular 5-7 kun ichida so'rilib ketadi. Atipik qizamiqning turli shakllarining belgilari "qizamiq nima" bo'limida tasvirlangan.

Qizamiq diagnostikasi:

Shifokor kasallikning klinik ko'rinishini sinchkovlik bilan o'rganib, to'g'ri tashxis qo'yishi mumkin. Shuningdek, bemorga quyidagilar buyurilishi mumkin: Umumiy qon tekshiruvi. Retrospektiv xarakterga ega serologik va bakteriologik tadqiqotlar. O'pka rentgenografiyasi (agar pnevmoniyaga shubha qilingan bo'lsa). Lumbal punksiya (agar meningit rivojlanish xavfi yuqori bo'lsa). Agar bemorda qizamiq fonida nevrologik kasalliklar bo'lsa, u nevrologga uchrashi va miya EEG va reoensefalografiyadan o'tishi kerak.

Qizamiqni davolash:

Qizamiq bilan kasallangan bemorlar kasalxonaga yotqiziladi, ammo aksariyat hollarda ambulator sharoitida davolanish yetarli. Isitma davrida yotish qattiy buyuriladi. Umuman olganda, qizamiqni davolash asoratlarni rivojlanishiga yo'l qo'ymaslik va simptomlarni engillashtirishga qaratilgan. Bugungi kunda samarali etiotropik terapiya mavjud emas. Tanadan toksinlarni olib tashlashni tezlashtirish uchun ko'p miqdorda suyuqlik ichish kerak. Shuningdek, bemorlarga yorqin nurdan saqlanish, ko'z va og'iz gigiyenasini





diqqat bilan kuzatib borish tavsiya etiladi. Issiqni tushuruvchi vositalar va antigistaminlar, adaptogenlar, vitaminlar va interferon simptomatik va patogenetik davolash usullari sifatida ishlatilishi mumkin. Qizamiqni davolashning xalq usullari Uyda qizamiq bilan kasallanganlar an'anaviy tibbiyot retseptlariga murojaat qilishlari mumkin: 1 osh qoshiq. quritilgan malinaga bir stakan qaynoq suv quyning. 30 daqiqa kuting. Kuniga 2-3 marta 20 ml qabul qiling. Asal qo'shish ham mumkin. Ushbu vosita immunitetni oshirishga va tana haroratini normallashtirishga yordam beradi. 1 osh qoshiq. lipa gullariga bir stakan qaynoq suv quyning. Suv hammomida 10 daqiqa ushlab turing. Ovqatdan oldin kuniga 2 marta 1/2 chashka iching. Dori intoksikatsiya alomatlarini engillashtiradi, yo'talni davolaydi va isitmani pasaytiradi. Termosga 2 osh qoshiq quritilgan binafsha gullarini soling. 400 ml qaynoq suv quyning. 2 soat kuting. Suvini kun davomida iching (ovqatdan oldin). Bu damlama tarqalishini kamaytirishga, qonni tozalashga va bosh og'rig'ini yo'q qilishga yordam beradi. 1 osh qoshiq kalina gullariga bir stakan qaynoq suv quyning. Termosda 4 soat saqlang. Kuniga 3 marta 3-4 osh qoshiqdan iching. Damlama C vitaminiga boy, yallig'lanishga qarshi xususiyatlari bilan ajralib turadi. Petrushka ildizlarini (yangi yoki quruq) maydalang va qaynoq suv quyning. 3 soat kuting. Kuniga 3-4 marta 100 ml dan iching. Bu dori toshmalari kamaytiradi. 1 osh qoshiq. lipa gullariga bir stakan qaynoq suv quyning. Suv hammomida 10 daqiqa ushlab turing. Ovqatdan oldin kuniga 2 marta 1/2 chashka iching. Dori intoksikatsiya alomatlarini engillashtiradi, yo'talni davolaydi va isitmani pasaytiradi. Termosga 2 osh qoshiq quritilgan binafsha gullarini soling. 400 ml qaynoq suv quyning. 2 soat kuting. Suvini kun davomida iching (ovqatdan oldin). Bu damlama tarqalishini kamaytirishga, qonni tozalashga va bosh og'rig'ini yo'q qilishga yordam beradi. 1 osh qoshiq kalina gullariga bir stakan qaynoq suv quyning. Termosda 4 soat saqlang. Kuniga 3 marta 3-4 osh qoshiqdan iching. Damlama C vitaminiga boy, yallig'lanishga qarshi xususiyatlari bilan ajralib turadi. Petrushka ildizlarini (yangi yoki quruq) maydalang va qaynoq suv quyning. 3

soat kuting. Kuniga 3-4 marta 100 ml dan iching. Bu dori toshmalarni kamaytiradi. Qizamiqni davolash paytida ko'plab meva va sabzavotlarni iste'mol qilish kerak. Go'shtli bulyonlarga, donli sabzavotli sho'rvalarga ruxsat beriladi. Ovqat issiq yoki sovuq emas, balki iliq bo'lishi muhim – aks holda tomoq og'rig'i kuchayadi. Xuddi shu sababga ko'ra, suyuq, yarim suyuq va maydalangan taomlar eyish maqulroq. Qizamiq uchun parhez Shifokorlar qizamiq uchun taqiqlangan mahsulotlar ro'yxatiga quyidagilarni kiritadilar:

-barcha yog'li va achchiq ovqatlar

-qattiq go'sht

-ziravorlar

(xantal, murch
va qizil
qalampir)

**Qizamiq
nima uchun
xavfli?**

Ko'pincha
qizamiq
bakterial
pnevmoniyaga
aylanib ketadi. 1



yoshdan 3 yoshgacha bo'lgan bolalarda bu laringit, bronxit, asfiksiya, stomatitga olib kelishi mumkin. Kattalardagi kasallik meningit, polinevrit, meningoensefalitni keltirib chiqaradi. Kasallikning kamdan-kam uchraydigan, ammo xavfli asoratlari- bu qizamiq ensefaliti. 20% hollarda erta homiladorlik paytida qizamiq o'z-o'zidan tushishning sababi hisoblanadi. Shuningdek, kasallik aqli zaif bolaning (oligofreniya) tug'ilishiga olib kelishi mumkin yoki homila asab tizimiga zarar etkazishi mumkin. Shuni esda tutish kerakki, qizamiq abort qilish uchun mutlaq ko'rsatkich emas

Qizamiqning oldini olish:

Aholining ko'p qismini qizamiq virusini yuqtirishdan saqlaydigan o'ziga xos profilaktika muntazam emlashdan iborat. Qizamiqqa qarshi birinchi emlash bolaning 12-15 oyligida amalga oshiriladi. Kuchaytiruvchi emlash 6 yoshda amalga oshiriladi. QQP vaktsinasi (qizamiq, qizilcha, parotit) shifokorlar tomonidan 50 yildan ortiq vaqtdan beri qo'llanilib kelinmoqda. Bugungi kunda uning xavfsizligi va samaradorligi ilmiy jihatdan isbotlangan. Bolaga preparatni yuborish natijasida asoratlarni rivojlanish xavfi nolga yaqin. Ommaviy emlash tufayli shifokorlar qizamiqni xavfli patologiyadan oddiy infeksiyaga aylantirishga muvaffaq bo'lishdi. Monovaksinlarda zaiflashgan qizamiq virusi mavjud bo'lib, u kasallikka



olib kelishi mumkin emas, ammo tanani uning qo'zg'atuvchisi bilan tanishtiradi. Natijada antitanachalar ishlab chiqarila boshlaydi, immunitet hosil bo'ladi. Agar kelajakda emlangan odam virus bilan uchrashsa, u endi yuqmaydi. Agar qizamiqqa qarshi emlash bolalik davrida amalga oshirilmagan bo'lsa, uni kattalik davrida qilish mumkin.

Emlashdan keyin qizamiq belgilari:

-Bolalarning 5-15 foizida vaktsina kiritilgandan so'ng qizamiq belgilari paydo bo'ladi.

-yo'tal

-burun oqish

-tana haroratining ko'tarilishi

-yuzdagi mayda toshma

Ammo bu bola kasallik yuqtirib olgan degani emas. Barcha alomatlar bir necha kun ichida o'z-o'zidan yo'qoladi. Shu bilan birga, bolani boshqalardan ajratib qo'yish kerak emas, chunki bu yuqumli emas

Agar oilada kimdur qizamiq bilan kasallangan bo'lsa:

Qizamiqqa qarshi emlangan odamlar kasal odam bilan aloqa qilishdan qo'rqmasliklari mumkin. Bundan tashqari, ular 100% infektsiyani istisno qilish uchun qizamiqqa qarshi immunoglobulinni yuborish uchun shifokorga murojaat qilishlari mumkin (dori faqat qizamiq bilan kasallangan paytdan boshlab dastlabki 5 kun ichida qo'llanilishi mantiqan to'g'ri keladi). Bunday holda, bemorni birinchi toshmalar paydo bo'lishining boshlanishidan to'rtinchi kungacha izolyatsiya qilish kerak. Boshqalar bilan muloqotda u paxta-doka bog'ich kiyishi kerak. Infektsiyalangan odam alohida idish, sochiqni ishlatishi kerak. U tuzalguncha barcha oila a'zolari C va A vitaminlarini qabul qilishlari kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Guljahon V. et al. QIZAMIQ KASALLIGI-BELGILARI, YUQISH YO'LLARI, ASORATLARI, DAVOLASH VA TEKSHIRISH USULLARI //INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION. - 2024. - T. 3. - №. 26. - C. 171-173.

2. Guljahon, Vahobjonova, Nurmanova Aziza, and Egamqulova Zuhra. "QIZAMIQ KASALLIGI-BELGILARI, YUQISH YO'LLARI, ASORATLARI, DAVOLASH VA TEKSHIRISH USULLARI." *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION* 3.26 (2024): 171-173.

3. Guljahon, V., Aziza, N., & Zuhra, E. (2024). QIZAMIQ KASALLIGI-BELGILARI, YUQISH YO'LLARI, ASORATLARI, DAVOLASH VA TEKSHIRISH



USULLARI. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 3(26), 171-173.

4. Boltayev K. et al. VIRUSLI INFEKSIYALAR. GRIP, PARAGRIP, QIZAMIQ VURUSLARI, ULARNING LABARATORIYA DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASH YO'LLARI // Молодые ученые. – 2023. – Т. 1. – №. 18. – С. 87-91.

5. Boltayev, Komiljon. "VIRUSLI INFEKSIYALAR. GRIP, PARAGRIP, QIZAMIQ VURUSLARI, ULARNING LABARATORIYA DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASH YO'LLARI." *Молодые ученые* 1.18 (2023): 87-91.

6. Boltayev, K. (2023). VIRUSLI INFEKSIYALAR. GRIP, PARAGRIP, QIZAMIQ VURUSLARI, ULARNING LABARATORIYA DIAGNOSTIKASI VA DAVOLASH YO'LLARI. *Молодые ученые*, 1(18), 87-91.

7. Xudoyarova G. N. et al. YUQORI NAFAS YO'LLARI VIRUSLI INFEKTSIYALARINING SABABLARI, BELGILARI VA PROFILAKTIKASI // Молодые ученые. – 2023. – Т. 1. – №. 20. – С. 12-14.

8. Xudoyarova, G. N., et al. "YUQORI NAFAS YO'LLARI VIRUSLI INFEKTSIYALARINING SABABLARI, BELGILARI VA PROFILAKTIKASI." *Молодые ученые* 1.20 (2023): 12-14.